

JAVASLAT AZ ANGOL KÖNYVTÁRÜGY FEJLESZTÉSÉRE

A „Future development of libraries. The organisational and policy framework. A report by the Library Advisory Council 1979.” dokumentum (54 p.) alapján KONDOR IMRÉNÉ ismertette.

A Könyvtári Tanács (Library Advisory Council) – Anglia államminisztere mellé rendelt hivatalos, szakmai tanácsadó testület – 1978. évi első ülésén úgy határozott, hogy megvizsgálja az angol könyvtári rendszer továbbfejlesztésének lehetőségeit. A vizsgálatra kijelölt munkabizottság jelentését novemberben terjesztette a Tanács elé, amikor már közismert volt az Alsóház Költségvetési Bizottságának 8. jelentése, amely többek között a könyvtárak helyzetével is foglalkozott, és azt javasolta, hogy az Oktatásügyi Minisztérium a könyvtárügy helyzetének vizsgálatára hozzon létre egy bizottságot.

A *Könyvtári Tanács* a fejlesztés útjának kijelölését az alábbi körülményekkel indokolta:

- a könyvtári feladatok változásával;
- a technológiák fejlesztésével;
- a költségvetés folyamatos és fokozatos csökkentésével (aminek következtében az érdekelt intézmények rákényszerülnek a hatékony szolgáltatásokra);
- az országos tervezéshez és a szolgáltatások koordinálásához szükséges gépezet és a könyvtárpolitikai irányelvek hiányával.

A *Költségvetési Bizottság* a felülvizsgálatról javaslatokat vár az országos könyvtárpolitikai irányelvekre, a könyvtári és tájékoztatási szolgáltatások koordinálására, egységes szabványok kidolgozására és alkalmazására vonatkozóan. Áttekintést szeretne kapni a nemzeti, közművelődési, egyetemi és egyéb könyvtáraknak és könyvtári tanácsadó testületeknek az Oktatásügyi Minisztériumhoz való viszonyáról. A fejlesztés céljául az Egyesült Királyság egész területére kiterjedő egységes és egyenlő színvonalú ellátási és szolgáltatási rendszert jelöli meg.

A novemberben elkészült jelentés a Költségvetési Bizottság javasolt vizsgálati szempontjainak csak részben felelt meg. A munkabizottság – az államminiszter felhatalmazása alapján – a Költségvetési Bizottság javaslatainak figyelembevételével az eredeti jelentést egy megtárgyalásra alkalmas előzetes jelentéssé dolgozta át, és beterjesztette az államminiszterhez. A Könyvtári Tanács Anglia tanácsadó testülete, ezért Wales, Észak-Írország és Skócia könyvtári rendszerével nem foglalkozik, a különböző szervezetek keretében működő tájékoztató intézmények közül csak a könyvtárakhoz kapcsolódó tájékoztatási szolgáltatásokat vette figyelembe.

A munkabizottság tagjai voltak:

D. M. Shapiro elnök

T. I. Bell

R. Brown

F. D. Cole

J. C. Gray

prof. K. G. E. Harris

prof. P. Havard-Williams

P. R. Lewis

a Library Advisory Council elnöke Dick Leonard.

Brunel University

Bank of England, könyvtáros

Cambridgeshire megyei könyvtárvezető

Libraries and Arts, Camden, igazgató

British Library, Research and Development

Dep. igazgató

Newcastle upon Tyne Polytechnic, könyvtáros

Loughborough University of Technology,

Dep. of Library and Information Studies,

vezető

University of Sussex, főkönyvtáros

Az előzetes jelentés helyzetképet ad a könyvtárak és tájékoztatási intézmények irányításáról, foglalkozik a könyvtárpolitika és az együttműködés kérdéseivel, vizsgálja a koordinált szolgáltatások lehetőségét, és végül javaslatokat tesz a továbbfejlesztésre.

A jelenlegi ellátási rendszer

A könyvtári-információs ellátás jelenlegi rendszerének vizsgálatánál az alapvető kiindulópont, hogy a megnövekedett számú információt mindenki számára hozzáférhetővé kell tenni. Jelenleg a szolgáltatási rendszer csúcán az 1972-ben kiadott British Library Act alapján létrehozott, önálló testületként működő *British Library* áll. Az intézményt az államminiszter által kinevezett testület tagjai irányítják és az Oktatásügyi Minisztériumon keresztül az állami költségvetésből tartják fenn. Az irányító testület évi jelentését az államminiszter a parlament elé terjeszti.

A nagy hagyományú angol *közművelődési könyvtári rendszer* működésének jogi alapja az 1964-es Közművelődési Könyvtári és Múzeumi Törvény. A rendszer működéséért az államminiszter felelős, a könyvtárak fenntartásáról a helyi közigazgatási szervek és a központi adó alapból gondoskodnak. A közművelődési könyvtárak szolgáltatásai az összlakosságra – felnőttek és gyerekek, speciális használói csoportok, mint: iskolák, kórházak, börtönök hátrányos helyzetűek stb. – terjednek ki, az egyes könyvtárak az országos könyvtári-tájékoztatási hálózat első állomásaiként funkcionálnak.

Az *egyetemi könyvtárak* az egyetemek oktatási, tanulási és kutatási profiljához kapcsolódnak és mint ilyenek, jelentős unikális gyűjteményekkel rendelkeznek, amelyekkel a British Library-n keresztül kapcsolódnak az országos rendszerhez. Az egyetemek könyvtárai az egyetem irányítása alatt állnak, fenntartásukról az UGC-n (University Grants Committee = egyetemi alap) keresztül a központi kormányzat gondoskodik.

A *műszaki főiskolák könyvtárait* is a főiskola tudományos tanácsa irányítja, de a helyi közigazgatási szervek finanszírozzák.

Az általános és szakfőiskolák és a továbbképző intézmények könyvtárait egy tudományos tanács, vagy az intézmény vezetősége irányítja, fenntartásukról nagyobb részt a helyi hatóságok, kisebb mértékben a központi ellátáson keresztül gondoskodnak. A szakfőiskolák általában értékes állománnyal rendelkeznek.

Az iskolai könyvtárak az 1966-os Oktatási Törvény nyomán egyenetlenül fejlődtek. A törvény az államminiszter feladatává teszi a kötelező oktatás és a hozzátartozó intézmények biztosítását és fejlesztését, az intézmények fenntartását pedig a helyi hatóságok körébe utalja.

A szakkönyvtárak kategóriájába a vállalatokhoz, állami szervekhez, kutatóintézetekhez, tudományos társaságokhoz és egyéb testületekhez kapcsolódó, többségükben igen értékes állománnyal rendelkező könyvtárak és tájékoztató szolgáltatások tartoznak. Ellátásukról, irányításukról a fenntartó intézmények gondoskodnak, de állományuk és szolgáltatásaik sok esetben országos jelentőségűek.

A könyvtárak és tájékoztató intézmények funkciója

A könyvtárak és tájékoztató intézmények a társadalom oktatási, tanulási, tájékoztató és kulturális igényeinek kielégítését szolgálják.

Az oktatási – tanulási igényeket főleg az oktatási intézmények könyvtárai elégítik ki, az igények kielégítésében részt vesznek a közművelődési könyvtárak, sok esetben a nemzeti és szakkönyvtárak is.

Az információs igények három típusba sorolhatók: az ipar és kereskedelem igényei; az államapparátus információs igénye, és az egyéni igények. Ezek az ún. információs igények nem kapcsolhatók egyetlen könyvtártípushoz sem. A kulturális igények kielégítésére a közművelődési könyvtárak hivatottak, de a mélyebb érdeklődést, mint pl. a művészetek területén, ugyancsak több könyvtárra támaszkodva lehet csak kielégíteni.

Az együttműködés és a központi szolgáltatások

Az egyenlőtlenül fejlődött és különböző színvonalon ellátott és működő könyvtárak és könyvtártípusok kiegyenlítésére már a 20-as évek végén megindult az önkéntes együttműködés mind az egyes szakmai körökön belül, mind a könyvtárak és a különböző társadalmi szervek között. A társadalmi akciók és az együttműködési törekvések eredményeként jöttek létre az olyan központi szolgáltató intézmények, mint a National Central Library, a National Lending Library for Science and Technology, vagy 1974-ben az ICCSTI (Inter-Departmental Coordination Committee for Scientific and Technical Information = a tudományos műszaki információk koordinálására alakult minisztériumok közötti bizottság), az UGC és számos egyéb, sok esetben az Oktatásiügyi Minisztérium és a Könyvtáros Egyesület kezdeményezésére, a különböző könyvtári tevékenységek koordinálására alakult bizottságok és egyesületek. Az együttműködés sikeres eredményei ellenére egymástól függetlenül működő testületek, az anyagi fedezet hiánya, nem

utolsósorban pedig a könyvtár- és tájékoztatásügyért országosan felelős Oktatásügyi Minisztériumon belül koordinálatlanul működő részlegek (az országos könyvtárpolitikáért, a British Library-ért, az 1964-es Közművelődési Könyvtári Törvény végrehajtásáért felelős Múzeumi és Könyvtári Részleg; az Iskolai és Továbbképzési Részleg; a tudományos-műszaki információ ügyével foglalkozó Tudományos Részleg; a Statisztikai, Költségvetési és Építészeti részlegek s mindezen részlegeken túlmenően az Országos Főfelügyelőség – Her Majesty's Inspectorate –, amely az Oktatásügyi Minisztérium és a különböző típusú oktatási intézmények között biztosítja a kapcsolatot) a felelősség decentralizálását eredményezik, lehetetlenné téve az egységes könyvtárpolitikai elképzelések megvalósulását és a pénzügyi lehetőségek gazdaságos, optimális kihasználását.

Az egységes könyvtárpolitikai irányelvek kidolgozására és végrehajtására 1967 óta (a Dainton Report megjelenésének éve) több testületben és fórumon felhívták a figyelmet.

A centralizálás elkerülhetetlenségét egyidejűleg több ország, mint az Egyesült Államok, Kanada, Nyugat-Németország, Svédország, Ausztrália stb. is felismerte. Nemzetközi szinten az Unesco és az OECD is évek óta sürgeti a könyvtári és információs rendszerek országos modelljének kidolgozását.

Javaslatok

Az együttműködés új gépezetének kialakítására a Munkabizottság két lehetőséget lát:

- a koordinálás irányítására egy új testület létrehozását,
- a működő intézmények – főleg az Oktatásügyi Minisztérium és a Könyvtári Tanács, vagy ahhoz hasonló testület – szerepkörének és felelősségének átalakítását.

Az új testület egy quasi-autonóm testület lenne, szoros kapcsolatban az Oktatásügyi Minisztériummal. Az újonnan létesítendő testület a minisztérium felelősségének érintetlenül hagyása mellett csökkentené annak feladatait, relatív függetlensége azonban lehetőséget adna a tanácsadásra és a hivatalos állásponttal szembeni kritikára. Az alkalmazottak nem állami hivatalnokok lennének, de a testület fenntartásáról a kormányzat, vagy a kormányzat és a helyi hatóságok közösen gondoskodnának. A testület végrehajtó szerepkörében statisztikákat gyűjtene és készítené, szabványokról gondoskodna és a legkülönbözőbb, a könyvtár- és információs ügyben érdekelt intézményekkel olyan kapcsolatokat építené ki, amelyek lehetővé tennék az egyéni érdekek figyelembevételével, megállapodásokra épülő egységes könyvtárpolitika kidolgozását. Az előnyökkel szemben, egy ilyen létrehozandó testület sok pénzbe és időbe kerülne.

A másik lehetséges út az Oktatásügyi Minisztérium és a Könyvtári Tanács munkájának javítása. A minisztériumot támadják, mert a könyvtárpolitikai irányelvek kidolgozásánál a koordinálás szempontja, a végrehajtásban a határozottság hiányzik. A Könyvtári Tanáccsal elégedetlenek, mert nézeteik kialakításánál a körültekintést, a lelkiismeretességet és a független véleményalkotást, a miniszter tájékoztatásában pedig a határozottságot hiányolják.

Néhány adminisztratív változtatással a helyzeten változtatni lehetne:

Az Oktatásügyi Minisztériummal kapcsolatos javaslatok

- a Dainton Report javaslatainak megfelelően a minisztériumon belül egyesítsék a könyvtárakkal és a tudományos – műszaki tájékoztatással foglalkozó részlegeket;
- az oktatási intézmények könyvtáraiban érvényesítsék a könyvtárpolitikai irányelveket, építsenek ki szoros kapcsolatokat az oktatási intézmények könyvtáraival foglalkozó részlegekkel;
- biztosítsák a rendszeres és folyamatos kapcsolatot minden olyan testülettel és intézménnyel, amely könyvtári kérdésekkel, különösen az együttműködés és a koordinálás kérdéseivel foglalkozik;
- együttműködve az ICCSTI-vel, vegyék fel a kapcsolatot a könyvtárügy területén érdekelt minisztériumokkal;
- tartsanak rendszeres megbeszéléseket az együttműködés kérdéseiről az Egyesült Királyság valamennyi oktatásügyi minisztériumával;
- a Könyvtári Tanáccsal közösen folyamatosan tájékoztassák a könyvtárakat és tájékoztatási intézményeket könyvtárpolitikai kérdésekről;
- a parlament elé terjesztett évi jelentés legyen alkalmas a könyvtárügy továbbfejlesztésének megtárgyalására. A jelentés tíz évre vonatkozó – az elmúlt öt évről és az elkövetkező öt évre vonatkozó – statisztikát is tartalmazzon.
- a fizetések és a feladatok szempontjából vizsgálják felül a könyvtári tanácsadók számát, helyzetét és képzettségét.

A Könyvtári Tanács legnagyobb gyengesége, felelősségének széles körű értelmezése.

- A Tanács összetételét úgy kell átalakítani, hogy az összes könyvtártípus, a munkakörök, a vezetők és a használók egyaránt képviselve legyenek.
- A tagsági idő folyamatosságát biztosítani kell.
- A Tanács értekezleteire meg kell hívni Wales, Észak-Írország és Skócia Oktatási Minisztériumainak képviselőit.
- A megfelelő anyagi támogatással és egy könyvtári tanácsadó kinevezésével egyidejűleg a Tanácsot meg kell bízni a könyvtárpolitikai irányelvek végrehajtásának folyamatos elemzésével, lehetővé téve a szükséges vizsgálatokat, kutatásokat és tanácskozásokat. Kötelezővé kell tenni az államminiszter elé terjesztendő évi jelentést, amely részét képezné a Parlament elé terjesztendő évi jelentésnek.

A Könyvtári Tanács felelősségének, hatáskörének és végrehajtó funkciójának kiterjesztése nagymértékben hozzájárulhatna az egységes könyvtárpolitikai irányelvek kidolgozásához és azok végrehajtásához.

Végkövetkeztetések

- Az Egyesült Királyság teljes könyvtári és tájékoztatási állományát és apparátusát közkinccsnek kell tekinteni, fejlesztése országos érdek.

- Az információkhoz való hozzáféréshez intézményeknek és egyéneknek egyenlő joguk van.
- Az együttműködés különböző formáinak és az új technológiák lehetőségének kihasználásával hatékonyabbá kell tenni az információkhoz való hozzáférést az egész Egyesült Királyságban.
- A költségvetés csökkentésének időszakában törekedni kell a bevált, kipróbált szolgáltatások fejlesztésére, szemben az új, költséges szervezetek, rendszerek és szolgáltatások létrehozásával.
- Az együttműködést szorgalmazni kell az azonos érdekeltségű intézmények és a különböző fenntartók között.
- Koordinálni kell a nemzetközi könyvtári törekvéseket.

Mindezek érdekében:

minél előbb gondoskodni kell a könyvtárpolitikai irányelvek kidolgozásáról, azok végrehajtásáról, és a Parlament szakszerű, tárgyyszerű és folyamatos tájékoztatásáról.

A VIETNAMI SZOCIALISTA KÖZTÁRSASÁGOT is felvették a Nemzetközi Tudományos és Műszaki Információs Központ (NTMIK) tagjai közé, a NTMIK tagországok Meghatalmazott Képviselői Bizottságának 1979 áprilisi várnai ülésén.

(Vestnik MCNTI, 1979. 3.no.)

A SZABVÁNYOS TESTÜLETI NÉVFORMÁKRÓL közös jegyzéket szerkesztett a három vezető nyugatnémet nagykönyvtár – a Staatsbibliothek Preussischer Kulturbesitz, a Deutsche Bibliothek és a Bayerische Staatsbibliothek. Az 1980-ban megjelenő kiadványhoz a tervek szerint havonta adnak ki pótlást, mikrofilmlapon, mindig teljes kumuláció formájában.

(Bibliotheksdienst, 1979. 5/6)